

P

**Papers
de
treball**

Sèrie: sector públic

La perspectiva de gènere als pressupostos públics

Laia Ferrer i Minguet

El Departament d'Economia i Finances no comparteix necessàriament les opinions expressades pels autors en aquests treballs.

Índex

1. Introducció	2
2. Els pressupostos públics i la perspectiva de gènere.....	3
La perspectiva de gènere a l'economia	3
La perspectiva de gènere als pressupostos.....	4
3. Anàlisi de gènere als pressupostos: instruments i limitacions	6
Instruments de les anàlisis de gènere als pressupostos	6
La importància dels indicadors.....	10
Limitacions de les anàlisis de gènere als pressupostos	11
4. Experiències de pressupostos amb perspectiva gènere	12
Austràlia	13
Xile	15
Països nòrdics	16
Berlín	18
França	19
País Basc.....	20
Andalusia	21
Sud-àfrica.....	22
Regne Unit	24
Canadà.....	25
Regió andina.....	26
Mòdena	27
5. Perspectiva de gènere als pressupostos de la Generalitat de Catalunya. 30	
6. Bibliografia	32

La perspectiva de gènere als pressupostos públics

Laia Ferrer i Minguet

*Direcció General de Pressupostos
Departament d'Economia i Finances*

1. Introducció

En l'actual procés de canvi cap a una pressupostació orientada a resultats en la qual la Generalitat de Catalunya es troba immersa, l'avaluació i anàlisi de resultats i d'assoliment d'objectius és necessària per tal d'avançar tot enfortint les febleses i enriquint-ne el desenvolupament.

L'anàlisi pressupostària des d'una perspectiva determinada significa examinar el pressupost considerant una de les possibles visions i aprofundir en les polítiques transversals. Per tant, comporta adquirir la capacitat d'examinar el pressupost des de diferents perspectives, una d'elles, la perspectiva de gènere.

Aquest paper de treball pretén analitzar la perspectiva de gènere als pressupostos públics, tant a nivell teòric com en l'àmbit aplicat, per tal de contribuir al coneixement de les experiències existents i examinar les possibilitats d'aplicació a la Generalitat de Catalunya.

En el segon apartat s'introdueix la idea de la perspectiva de gènere en l'economia en general i en els pressupostos, i es defineixen els anomenats "pressupostos de gènere" i els seus objectius. En el següent apartat s'exposen els instruments i les diverses metodologies per incorporar la perspectiva de gènere als pressupostos, així com les seves limitacions.

En el quart apartat es descriuen les experiències destacades de pressupostos amb perspectiva de gènere, seleccionades per la rellevància, disponibilitat d'informació i particularitats de cadascuna. En total són 12 experiències, ordenades segons provinguin del sector governamental o bé de la societat civil. En primer lloc es descriuen les set experiències governamentals: en l'àmbit internacional, Austràlia n'és el país pioner i Xile té una àmplia experiència en l'avaluació pressupostària; a Europa, els països nòrdics, Berlín (estat federal) i França en són els referents; i a l'Estat espanyol ho són les comunitats autònomes del País Basc i Andalusia. A continuació, s'exposen les cinc iniciatives dutes a terme des de la societat civil, amb renom internacional: Sud-àfrica, Regne Unit, Canadà, la regió andina i Mòdena (província), aquesta última amb un enfocament diferenciat de la resta.

Finalment s'analitza l'actual aplicació de la perspectiva de gènere als pressupostos de la Generalitat de Catalunya, i s'apunten els següents passos que cal dur a terme.

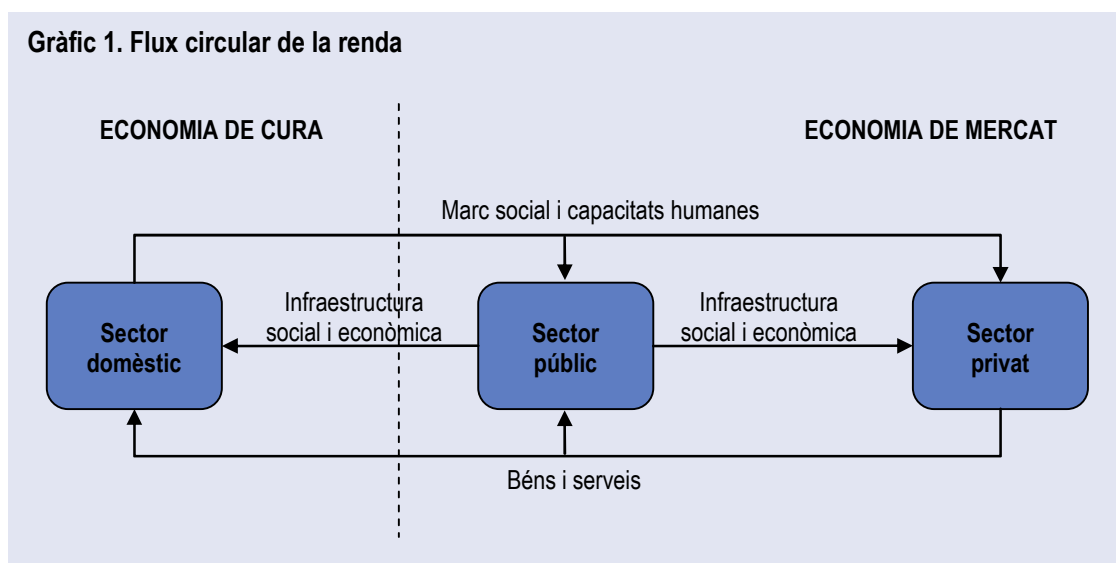
2. Els pressupostos públics i la perspectiva de gènere

La perspectiva de gènere a l'economia

En els últims anys la perspectiva de gènere¹ en general i en el context de l'economia, segueix una tendència centrada en la valorització i el reconeixement de la contribució de les dones a la societat i a l'economia (i per tant en l'estat del benestar), més que en l'equiparació (o igualació) de la dona en termes masculins.

I és que els models macroeconòmics ordinaris només consideren factors monetaris i quantitatius, sense tenir en compte d'entre els seus supòsits altres elements fonamentals per al funcionament del sistema econòmic general. Per això, alguns economistes i analistes posen èmfasi en la importància d'incloure l'economia domèstica en aquests models, ja que aquesta "economia de cura", de reproducció social, de treball no remunerat, constitueix una base per a la subsistència i el benestar de la societat, i també per a la mateixa existència del mercat.

Gràfic 1. Flux circular de la renda

Font: elaborat a partir de Elson, D. (1999a).

Basat en l'habitual flux circular de la renda, el gràfic 1 mostra aquest flux de manera simplificada² i inclou l'economia de cura. Així doncs, aquest diferencia dues esferes en l'economia: la remunerada i la no remunerada. El sector públic proveeix el teixit econòmic i social mitjançant la despesa pública finançada amb impostos dels dos altres sectors, el sector privat (empreses i tercer sector) produeix els béns i serveis de consum i inversió, i el sector domèstic (les famílies i la comunitat) realitza el consum final i proporciona els factors de producció i la base social i humana, vitals per al

¹ Que, en realitat, és la perspectiva de la societat, de les famílies i del benestar.

² Sense detallar els factors, ni introduir el sector financer i el sector exterior.

desenvolupament i la cohesió social del sistema. Aquest sector, doncs, possibilita la productivitat al sector privat i també representa un estalvi per al públic.

Tanmateix existeix una diferència entre les dues esferes econòmiques: mentre que les contrapartides de l'economia de treball remunerat estan establertes, l'economia de cura necessita unes condicions de conciliació de vida laboral i familiar o bé de suport mitjançant despesa social, per tal de dur-se a terme. I a més, el seu recurs principal (i per tant la seva unitat de mesura), el temps, és limitat; a diferència dels recursos econòmics de l'esfera de mercat.

D'altra banda, a nivell microeconòmic s'ha de distingir que en general el comportament econòmic dels homes no és el mateix que el de les dones (pel que fa a decisions de consum, d'estalvi, d'inversió...), així com les prioritats en despesa pública de les dones també són diferents que les dels homes.

L'eficiència de l'actuació pública, no només significa assolir els objectius amb els mínims recursos, sinó que també hauria d'incloure, en signe negatiu, aquells beneficis potencials no obtinguts, o sigui aquelles pèrdues ocasionades per no considerar elements, tal com la perspectiva de gènere, en la planificació.

Per exemple, entre el sistema educatiu i el mercat de treball existeix un desequilibri: l'existència de dones amb formació i amb voluntat de treballar però sense oportunitats (per raó de gènere) representa una pèrdua econòmica per a la societat, un desaprofitament de capital humà. Així també, la desigualtat de gènere en la remuneració del treball produeix repercussions en l'economia familiar, per tant, aquestes ineficiències del sistema afecten al conjunt de la societat.

En referència als pressupostos, també és important considerar l'esfera no remunerada de l'economia. Per exemple, una retallada de costos dels serveis públics (en l'àmbit de salut, per exemple) pot semblar un augment d'eficiència del sector públic, però alhora pot significar un trasllat de costos monetaris del sector públic a costos de temps i dedicació en l'àmbit privat, ja que seran les famílies qui suportaran la càrrega de treball. I és que els àmbits de treball remunerat i no remunerat estant estretament vinculats, i les pressions exercides sobre l'un incideixen directament en l'altre. Per tant, aquests costos invisibles han de ser considerats en l'estudi previ a l'aplicació d'una determinada política.

La perspectiva de gènere als pressupostos

Els "pressupostos de gènere" o pressupostos amb "perspectiva", "sensibilitat" o "enfocament" de gènere³ pretenen analitzar els pressupostos públics per tal d'establir l'impacte diferenciat dels pressupostos sobre els homes i les dones. I d'aquesta manera, reflectir el compromís governamental d'igualtat d'oportunitats entre homes i dones, modificar l'aparent neutralitat dels pressupostos en qüestions de gènere, i fomentar la transparència, l'eficiència i la rendició de comptes.

³ Els termes en anglès més habituals són: *gender budgets*, *gender sensitive budgets* i *gender-responsive budgets*.

El Consell d'Europa defineix la pressupostació amb perspectiva de gènere com “una aplicació de la *mainstreaming* (transversalitat) de gènere en el procés pressupostari. Significa una avaluació de gènere dels pressupostos, incorporant aquesta perspectiva en tots els nivells del procés pressupostari i reestructurant els ingressos i les despeses públiques per tal de promoure la igualtat de gènere.”

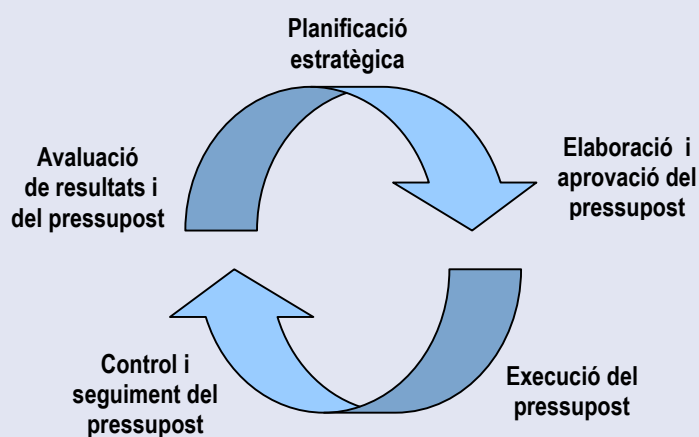
El punt de partida és que els pressupostos públics no són neutrals, afecten de manera diferenciada a homes i dones. Per tant, la pressupostació de gènere no significa uns pressupostos separats per a dones, ni fa referència a assignacions pressupostàries destinades a les dones o a la igualtat d'oportunitats, sinó que pretén fer visible aquest impacte diferenciat de gènere en tot el pressupost i en totes les àrees de despesa.⁴

Com expressa alguna autora, hi ha dues maneres d'*engendering*⁵ els pressupostos: mirar les dones en un marc determinat, o bé, més adient, mirar el marc des d'una perspectiva de dones.

La qüestió no és que la despesa tingui la mateixa quantia per a homes i per a dones ni que el nombre de beneficiaris d'un programa sigui igual d'homes que de dones, sinó que la despesa sigui adequada a les necessitats dels homes i a les de les dones.

La perspectiva de gènere en la política pública va més enllà de considerar les dones com a col·lectiu que requereix programes i despesa específics per a la correcció de desigualtats, sinó que la transversalitat de gènere s'ha d'aplicar com a part integrant del procés polític i del cicle pressupostari.

Gràfic 2. Cicle anual del pressupost

Font: elaboració pròpia.

⁴ Diverses autores consideren que ignorar l'impacte de gènere dels pressupostos no és “neutralitat” sinó “ceguesa”.

⁵ La traducció usual és “engendrar”, i concretament en aquest cas seria “donar gènere”.

El pressupost és l'expressió quantificada de les prioritats polítiques i el cicle pressupostari és un procés que es retroalimenta (gràfic 2), en la mesura que l'avaluació del pressupost permet posar de manifest les mancances i febleses per tal de millorar l'assignació de recursos a les diferents polítiques i programes. Per tant, la perspectiva de gènere al pressupost pot ser incorporada inicialment en qualsevol fase del cicle pressupostari i posteriorment ampliada a la resta. Per exemple, una anàlisi de gènere en la fase d'avaluació que reveli uns resultats no desitjats permetrà millorar la planificació, o bé una elaboració amb perspectiva de gènere facilitarà l'execució del pressupost per assolir els objectius definits, de manera eficient.

Així doncs, els objectius de la incorporació de la perspectiva de gènere als pressupostos es poden sintetitzar en els següents punts:

- Eficiència econòmica: millorar l'assignació i l'ús dels recursos per assolir els objectius, i evitar pèrdues i “falses economies”.
- Equitat social:⁶ tenir en compte les necessitats diferenciades per no reforçar les desigualtats existents entre homes i dones en la societat.⁷
- Transversalitat de gènere: fer visible les qüestions de gènere als pressupostos, i evitar que aquesta quedi diluïda en les polítiques sectorials.
- Retre comptes: establir una vinculació entre els pressupostos i els compromisos i la responsabilitat del govern en polítiques de gènere.
- Transparència: ampliar la informació i el coneixement en gènere aplicat als pressupostos, dirigit als poders públics i la ciutadania.

3. Anàlisi de gènere als pressupostos: instruments i limitacions

Instruments de les anàlisis de gènere als pressupostos

La perspectiva de gènere als pressupostos avarca diferents anàlisis que permeten diagnosticar la situació de la realitat, avaluar si les polítiques públiques existents assoleixen els seus objectius, i en un pas final, passar d'una anàlisi pressupostària de gènere a una formulació del pressupost amb perspectiva de gènere.

Existeixen diverses metodologies i instruments per a l'anàlisi del pressupost amb perspectiva de gènere. La majoria d'iniciatives dutes a terme en diferents països s'han basat en tres marcs bàsics d'anàlisi, adaptant-los a cada realitat concreta i

---

⁶ És la quarta E: eficàcia, eficiència, economia i equitat.

⁷ El principi d'equitat consisteix a tractar de manera diferenciada la desigualtat.

utilitzant-los de manera combinada. Aquestes anàlisis són les 3 categories de despesa, de Ronda Sharp, l'enfocament dels 5 passos, de Debbie Budlender, i els 7 instruments, de Diane Elson.⁸

L'anàlisi proposada per Sharp, i aplicada inicialment a Austràlia, parteix de la classificació de les despeses de cada departament governamental en tres categories:

1. Despeses destinades específicament a dones, i a homes.
2. Despeses destinades a la igualtat d'oportunitats d'ocupació en el sector públic.
3. Despeses generals.

La primera categoria de despesa inclouria actuacions de salut específiques per a homes/dones, o bé programes de formació i ocupació destinats a homes/dones. La segona classe fa referència a iniciatives per promoure la igualtat d'oportunitats com ara la formació específica o la composició d'òrgans directius. I la darrera classe és la resta de despesa pública del departament avaluada des de la perspectiva d'impacte de gènere, desagregant per sexe els beneficiaris, per exemple.

Normalment aquesta última categoria de despeses suposa entre el 95 i el 99% del total de despeses del pressupost, per tant és important centrar-se en aquells programes amb més dimensió pressupostària i amb més importància des del punt de vista del gènere.

La metodologia formulada per Budlender, i aplicada per primera vegada a Sud-àfrica, comprèn un seguit de passos:

1. Anàlisi de la situació dels homes i les dones en la societat, creuant diferents variables de desagregació (sexe, edat, classe social...).
2. Avaluació de la sensibilitat de gènere de les polítiques públiques, valorant la seva contribució a la igualtat de gènere.
3. Avaluació de les assignacions pressupostàries de despesa, mitjançant la memòria de programa i els indicadors.
4. Anàlisi de la utilització de la despesa i la prestació de serveis, relacionant recursos utilitzats i resultats obtinguts del programa.
5. Valoració dels resultats aconseguits en funció del seu impacte, tot i que és difícil atribuir el canvi d'una situació a mitjà termini a un sol programa.

Cada un dels passos (situació, política, pressupost, seguiment i avaluació) es recolza en el seu anterior per tal d'analitzar la perspectiva de gènere existent, o bé, per establir les bases per a la seva aplicació.

Aquest enfocament pot ser utilitzat conjuntament amb el de categorització de la despesa de Sharp, de manera que primerament es poden distingir els tres tipus de despeses i a continuació realitzar aquestes anàlisis a cadascun d'ells; o bé poden portar-se a terme els cinc passos i posteriorment detallar l'aportació de cada categoria de despesa en els resultats de l'anàlisi.

⁸ Sharp, R. (2003), Budlender, D. (1999) i Elson, D. (1999).

I finalment, els instruments establerts per Elson, autora anglosaxona, són relatius a les polítiques públiques, les despeses i els ingressos del pressupost:

1. *Avaluació de polítiques amb perspectiva de gènere (Gender-aware policy appraisal)*.
Determinació de l'impacte de les polítiques públiques i les corresponents assignacions pressupostàries en les desigualtats de gènere, establint una vinculació entre aquestes i els seus efectes en l'increment, reducció o manteniment de les desigualtats.
2. *Anàlisi d'incidència de la despesa pública desagregada per sexe (Gender-disaggregated public expenditure incidence analysis)*.
Estimació de la utilització i la distribució dels recursos pressupostaris entre homes i dones, mesurant el cost unitari de la provisió d'un servei i multiplicant aquest cost pel nombre d'unitats utilitzades per diferents grups d'homes i de dones.
3. *Anàlisi d'incidència dels ingressos públics desagregats per sexe (Gender-disaggregated public revenue incidence analysis)*.
Valoració de la contribució dels homes i les dones en els impostos, tant directes com indirectes, mitjançant el càlcul de la càrrega fiscal dels impostos sobre cada grup.
4. *Avaluació de beneficiaris desagregats per sexe (Gender-disaggregated beneficiary assessment)*.
Estudi del grau de satisfacció i cobertura de necessitats dels serveis destinats a homes i dones, a partir d'enquestes i sondeigs que revelin si la despesa pública reflecteix les prioritats dels ciutadans i si la provisió de serveis públics cobreix les seves necessitats.
5. *Anàlisi desagregada per sexe de l'impacte del pressupost en l'ús del temps (Gender-disaggregated analysis of impact of the budget on time use)*.
Especificació de la relació entre les assignacions pressupostàries i el seu efecte en l'ús del temps pels membres de la llar, mitjançant enquestes d'ús del temps, per tal de posar de manifest les implicacions macroeconòmiques del treball no remunerat i la importància de la reproducció social dins l'economia.
6. *Marc de política econòmica a mitjà termini amb perspectiva de gènere (Gender-aware medium-term economic policy framework)*.
Anàlisi de l'impacte de gènere en els models macroeconòmics a mitjà termini, i incorporació de la perspectiva de gènere amb variables que la reflecteixin i nous models que l'incloguin.
7. *Informe del pressupost amb perspectiva de gènere (Gender-aware budget statement)*.
Desagregació del pressupost total i de les despeses dels ministeris en categories rellevants de gènere i anàlisi de les implicacions per a l'equitat de gènere, utilitzant algun dels altres instruments.

Diversos països han escollit l'informe de gènere per introduir la perspectiva de gènere als pressupostos implicant als diversos departaments amb la realització d'una anàlisi de gènere del propi pressupost seguint unes pautes establertes pel ministeri de finances.

A més de les tres metodologies descrites, també cal destacar els següents 5 instruments⁹ per introduir l'anàlisi de gènere en el procés pressupostari, que defineix els requeriments necessaris mitjançant el plantejament de qüestions.

1. Fer visible el gènere (*Making gender visible*): Qui són els destinataris?
  - Anàlisi de la desagregació de dades per sexe.
2. Auditoria dels ingressos i les despeses (*Auditing revenue and expenditure*): Com estan distribuïts els ingressos i les despeses entre homes i dones?
  - Anàlisi de la desagregació de les dades sobre ingressos i despeses per sexe.
3. Avaluació d'impacte de gènere (*Gender impact assessment*): Quines són les implicacions a curt i llarg termini del pressupost en la distribució de gènere dels recursos (temps i diners) i del treball (remunerat i no remunerat)? La despesa pública és adequada a les necessitats dels homes i les dones?
  - Producció de dades sobre l'“economia de cura” (per exemple, ús del temps).
  - Aplicació de models microeconòmics que contemplin la perspectiva de gènere.
4. Transversalització de gènere (*Gender mainstreaming*): De quina manera es té en consideració el gènere en la formulació, disseny i implementació de les polítiques?
  - Incorporació de la perspectiva de gènere en tot el procés polític i en totes les àrees polítiques.
5. Punt de referència (*Benchmarking*): S'assoleixen els objectius específics per a la igualtat de gènere?
  - Establiment objectius específics de gènere en cada àrea política, com a nivell mínim a assolir en un període determinat.

Aquests instruments permeten introduir de manera esglaonada l'anàlisi de gènere, ja que per aplicar-ne un és necessari l'acompliment dels previs. Així per exemple, la disponibilitat d'informació específica és necessària abans de la incorporació de la perspectiva de gènere en el pressupost.

Els instruments més habituals per aplicar la perspectiva de gènere als pressupostos són sobre despeses. Però cal recordar que la perspectiva de gènere també és aplicable sobre els ingressos, ja que el sistema fiscal, a més proveir al sector públic dels recursos econòmics necessaris, també és un mitjà per a les polítiques socioeconòmiques.

---

⁹ De Katherine Rake, del Regne Unit.

Així doncs, el règim tributari d'un país estableix un impacte diferenciat en homes, dones i famílies, sobretot pel que fa a impostos directes, i d'entre ells el més important: l'impost personal sobre la renda.¹⁰ I és que el nivell i el tipus de remuneracions, sobretot les salarials (que representen una major proporció en les rendes mitjanes), és diferent entre homes i dones, i per tant la definició del tipus marginal o l'elecció d'establir una reducció en la base o en la quota té uns efectes de gènere que s'han de tenir en compte. I a més, l'impacte de l'anomenada despesa fiscal (reducció en l'impost que proporciona un benefici per a un grup determinat) és més dispar i més difícil de conèixer i mesurar que el de la despesa directa.

La importància dels indicadors

La informació és l'element fonamental per iniciar qualsevol estudi, anàlisi o avaluació tant de la situació de partida com de la final. Aquesta ha d'estar estructurada i sintetitzada per permetre la seva manejabilitat, per això s'utilitzen els indicadors: instruments que permeten mesurar en termes quantitius la realitat inicial i el nivell al qual es vol arribar, i posteriorment el grau d'assoliment dels objectius definits.

Així doncs, els indicadors són un factor clau, ja que la informació proporcionada per aquests és la base per a l'avaluació de resultats i la rendició de comptes. I perquè siguin útils i efectius, aquests indicadors han de tenir unes determinades característiques; han de ser rellevants, clars, comparables, verificables, amb un cost efectiu, no ambigu, atribuïbles als gestors, sensibles, oportuns i han d'evitar incentius perversos.¹¹

Pel que fa a la perspectiva de gènere, el tret essencial i necessari dels indicadors és, com conclouen les diverses experiències exposades a continuació, la desagregació per sexe. És evident que si l'objectiu és analitzar l'impacte diferenciat dels pressupostos sobre els homes i les dones, es precisen dades que possibilitin visualitzar aquesta diferenciació.

Els indicadors de gènere es poden classificar en passius i actius (o en desagregats i sensibles, respectivament). Els primers fan referència bàsicament a la desagregació per sexe de la unitat de mesura (nombre d'homes i nombre de dones), i els actius van més enllà, mesurant aspectes rellevants i específics des de la perspectiva de gènere (indicadors d'un sector concret, indicadors referents als usos del temps...).

Finalment cal esmentar que dels diversos tipus d'indicadors (input, output, eficiència, qualitat...) els més interessants per avaluar els resultats d'una actuació o l'aplicació d'una política pública són els d'*outcome* (impacte), ja que mesuren el canvi produït en la societat, o en un sector d'aquesta. Però aquest resultat és a mitjà o a

¹⁰ Per ampliar la informació: Pazos, M. (2005): *Política fiscal y género*. Instituto de Estudios Fiscales.

¹¹ Més informació sobre indicadors a: *Guia per a l'elaboració de programes pressupostaris* de la Direcció General de Pressupostos, a www.gencat.cat/economia/doc/doc_13979778_1.pdf.

llarg termini i sovint fa referència a variables no quantificables, per això habitualment s'utilitzen els indicadors d'*output* (producte o resultat) com a aproximatiu dels d'impacte. Tot i que la seva relació amb l'impacte no sempre és directa i poden existir altres factors que influeixin en la obtenció dels resultats.

Per tant, aquesta circumstància també s'ha de tenir en compte alhora d'analitzar l'impacte de gènere dels pressupostos, ja que a més de la dificultat de mesurar l'impacte, pot ser difícil atribuir-lo únicament a un determinat programa o política de despesa.

Limitacions de les anàlisis de gènere als pressupostos

Així doncs, per tal d'aplicar cadascuna de les metodologies d'anàlisi és important i necessària la disponibilitat d'informació i de dades desagregades per sexe (amb la contribució de l'institut nacional d'estadística), i la col·laboració entre el ministeri de finances i el ministeri responsable dels afers de les dones, per tal de complementar-se en el seu coneixement i experiència.

Precisament, les limitacions en la utilització d'aquestes anàlisis amb perspectiva de gènere poden ser per la manca d'algun d'aquests components. I és que habitualment es descriuen com a factors limitatius per realitzar anàlisis de gènere, els següents:

- Manca d'informació desagregada per sexe.
Tal com s'ha exposat, la desagregació per sexe (homes/dones, nens/nenes) és la informació bàsica necessària per fer qualsevol anàlisi, de despesa, d'ingressos o de beneficiaris. La disponibilitat de dades detallades permet examinar la situació real i valorar la idoneïtat d'una actuació.
- Invisibilitat de la persona beneficiària.
Sovint els programes pressupostaris tenen com a destinataris la societat en conjunt, o bé donen suport a un projecte determinat. Això dificulta l'avaluació de l'impacte del programa en les persones receptores, ja que aquest no és recollit explícitament en el programa, i cal disposar d'altres mitjans d'informació.
- Informació insuficient per a l'anàlisi: ús del temps, satisfacció dels serveis...
A més de la desagregació per sexe, també és necessària una informació més específica que permeti analitzar els pressupostos considerant aspectes més enllà dels usuals. Sobretot pel que fa a l'ús del temps ja que és un element important del benestar i la qualitat de vida.
- Dificultats de mesurament de l'impacte de gènere.
Com ja s'ha esmentat, tot i que l'*outcome* (impacte) sigui l'objectiu final rellevant, possiblement només pugui ser mesurat a través dels *outputs* (productes o resultats) produïts pels programes i polítiques aplicats, ja que són més directes, immediats i quantificables.

- Manca de coneixement en l'àmbit del gènere.
Cal esmentar que el desconeixement de la possibilitat d'introduir la perspectiva de gènere als pressupostos també és un obstacle obvi que impossibilita que els departaments d'una administració es plantegin la realització d'una anàlisi. I la manca de coneixements sobre qüestions de gènere i la seva introducció al pressupost, pot ser un segon obstacle franquejable mitjançant formació específica.

4. Experiències de pressupostos amb perspectiva de gènere

Les iniciatives sobre pressupostos sensibles al gènere s'han desenvolupat en més de 70 països arreu del món, tal com s'indica al mapa, aplicant diferents metodologies. Aquestes han estat dutes a terme des de la societat civil o des del govern (pel ministeri de finances amb el suport de la institució d'afers de les dones); tant a nivell nacional, regional com local; aplicat al pressupost complet o bé parcialment (en un programa, sector o ministeri específic); i amb una perspectiva integrada transversalment en el cicle pressupostari i/o de manera separada mitjançant un document vinculat al pressupost.

Mapa 1. Iniciatives de pressupostos amb perspectiva de gènere al món

Font: elaborat a partir de la informació d'UNIFEM.

Els impulsors inicials de les iniciatives de pressupostos amb perspectiva de gènere sovint són actors de fora el sector governamental (associacions, acadèmics, etc.), però l'impacte és major si aquestes s'apliquen des del govern, i preferiblement si existeix col·laboració entre les parts. Pel que fa al nivell pressupostari és habitual que es realitzin experiències conjuntes o bé paral·leles en l'estat, les regions i els municipis d'un mateix país. I la seva aplicació sol emprendre's en una àrea o òrgan, per tal d'adquirir experiència i ampliar-la posteriorment a tot el pressupost. Finalment, una presentació dels resultats integrada dins el propi pressupost corre el

risc de passar inadvertida, mentre que la seva visibilització en un document separat s'arrisca a tenir poca rellevància. Per tant, una bona manera pot ser començar per una anàlisi pressupostària de gènere separada i avançar cap a una pressupostació amb perspectiva de gènere de manera integrada.

Les característiques esmentades sobre el sector impulsor de la iniciativa, el nivell i l'àmbit del pressupost analitzat, i la forma de presentació dels resultats varien entre països. El quadre 1 presenta una matriu que identifica aquestes característiques per a cadascuna de les experiències dels països, exposades a continuació.

Quadre 1. Característiques de les experiències de pressupostos amb perspectiva de gènere

	Sector impulsor		Nivell pressupostari			Àmbit del pressupost		Forma de presentació	
	governamental	comunitari	nacional	regional	local	complet	selecció	integrada	separada
Austràlia	x		x	x		x			x
Xile	x		x			x		x	x
Països nòrdics	x		x				x		x
Berlín	x			x			x		x
França	x		x	x		x			x
País Basc	x			x			x		x
Andalusia	x			x		x		x	x
Sud-àfrica		x	x	x	x	x			x
Regne Unit		x	x			x			x
Canadà		x	x			x			x
Regió andina		x			x	x			x
Mòdena		x		x		x			x

Font: elaboració pròpia.

D'altra banda, cal esmentar que els principals organismes internacionals que donen suport, tant a governs com a la societat civil, a les iniciatives de pressupostos de gènere són: la United Nations Development Fund for Women-UNIFEM (Fons de Desenvolupament de les Nacions Unides per a les Dones), i la Commonwealth Secretariat (Secretariat de la Mancomunitat).¹² Aquesta última ha donat suport a gairebé 20 dels seus països associats (d'entre ells Austràlia, Sud-àfrica, Regne Unit i Canadà), mentre que UNIFEM s'ha centrat en Amèrica del Sud, i especialment en l'experiència de la regió andina.

Austràlia

El govern australià fou el primer a nivell mundial en introduir la perspectiva de gènere als pressupostos, i la seva experiència ha estat una referència per a iniciatives posteriors. Del 1984 al 1996, el govern federal, els sis governs estatals i els dos

¹² Aquestes dues institucions, juntament amb la Canada's International Development Research Centre (Centre de recerca de desenvolupament internacional de Canadà), han creat una web amb continguts d'interès: *Gender responsive budgeting*, a www.gender-budgets.org.

territorials realitzaren pressupostos de gènere anomenats *Women's Budget Statement* (Declaració pressupostària de les dones).

Aquests pressupostos consistiren en que cada agència governamental presentava al Departament del tresor una auditoria de tots els seus programes i despeses del pressupost (no només aquells destinats exclusivament a dones) i els relacionava amb les metes aconseguides pel govern en l'àmbit del gènere.

Per a l'anàlisi del pressupost, es classificaren les despeses pressupostàries en les tres categories de Sharp:

- Despeses destinades específicament a dones.
- Despeses generals.
- Despeses destinades a la igualtat d'oportunitats d'ocupació dins el sector públic.

D'aquesta manera, es facilitava la quantificació de les despeses destinades a dones i nenes en relació a les despeses generals, la identificació de les diferències de gènere dels programes pressupostaris, i l'anàlisi de la composició de gènere del personal de l'administració, respectivament.

Les agències governamentals també realitzaren auditories internes per tal d'avaluar la situació econòmica i social de les dones en les seves polítiques, per identificar indicadors de gènere i recursos destinats, i per fixar els objectius a assolir.

Així doncs, mitjançant la desagregació de l'impacte dels programes generals, enlloc de destacar únicament els programes per a dones, els pressupostos de gènere possibilitaren un canvi en l'assignació dels pressupostos i la incorporació de la perspectiva de gènere a les polítiques públiques d'Austràlia.

L'èxit d'aquesta experiència s'atribueix a l'existència de l'Office of the Status of Women (Oficina de la situació de les dones) dins el Departament del primer ministre, i els seus homòlegs als governs estatals i territorials, que va permetre la presència d'unitats especialitzades en polítiques de dones dins el govern i, per tant, el seu poder d'auditoria; superant l'habitual funció de promoció de serveis per a dones. D'altra banda, la contribució del Departament del tresor fou important per garantir l'enfocament pressupostari; evitant una simple avaluació de programes o polítiques, desvinculada dels recursos.

A finals del noranta, amb motiu d'un canvi de govern, es deixaren de realitzar aquests pressupostos de gènere, però es continuaren realitzant informes sobre l'impacte de gènere dels pressupostos als diferents nivells governamentals.

Actualment el document que acompanya al pressupost del govern federal, anomenat *The Women's Budget Kit* (L'equipament pressupostari de les dones), analitza l'impacte dels pressupostos en les dones i descriu les iniciatives pressupostàries que les beneficien, i és elaborat per l'Office for Women (Oficina per a les dones), adscrit al Departament responsable d'affers socials.

L'informe s'estructura en diferents àrees: assistència a les famílies, millora de la salut i l'educació de les dones, suport a la cura i a la gent gran, igualtat d'oportunitats... en les quals es detallen les mesures planificades, les despeses assignades i l'impacte resultant de la seva aplicació.

Xile

La Direcció de Pressupostos (Dipres) del Ministeri d'hisenda de Xile, amb àmplia experiència en l'avaluació, incorpora, des del 2002 i amb la participació del Servei Nacional de la Dona (Sernam), el *Sistema de Enfoque de Género* en el seu *Programa de Mejoramiento de la Gestión*. Aquest programa engloba diverses àrees i sistemes en les que les institucions planifiquen etapes d'avanç amb l'objectiu final de millorar la gestió global de la institució.

Per tant, la introducció d'aquest sistema permet considerar la perspectiva de gènere en el disseny i implementació dels productes de les institucions, i possibilita l'avaluació de l'avanç. Mentre que la Dipres lidera tot el programa de millora, el Sernam s'encarrega d'assessorar als serveis sobre aquest sistema en concret i validar el compliment dels seus objectius de gestió.

Les quatre etapes successives de desenvolupament d'aquest sistema són definides per cada unitat administrativa (de manera que no coincideixen en el temps en la realització de les etapes) i corresponen a la formulació, implementació, seguiment i avaluació dels programes de millora dels serveis:

1. Diagnòstic: descripció de la implicació del gènere en l'àmbit de la institució i identificació dels sistemes d'informació.
2. Planificació: elaboració d'un pla i un programa de treball per incorporar la perspectiva de gènere i disseny d'un sistema d'informació desagregat per sexe.
3. Implementació i seguiment: realització del programa de treball i del sistema d'informació desagregat per sexe.
4. Retroalimentació: elaboració d'un informe de resultats i recomanacions de la implementació realitzada.

En finalitzar la primera etapa del sistema, el servei pot eximir-se de desenvolupar les següents etapes si es conclou que el servei no té productes rellevants als que es pugui incorporar l'enfocament de gènere i que no és factible identificar els clients, usuaris, beneficiaris desagregats per sexe.

Cada institució ha de presentar anualment un informe de l'etapa en què es troba, que ha de ser validat pel Sernam. I addicionalment, en cada informe s'actualitzen les dades de les etapes anteriors.

A partir d'aquest mecanisme de transversalització de gènere, els serveis han desenvolupat diverses mesures: generació i difusió d'informació desagregada per sexe, realització d'estudis específics amb enfocament de gènere, revisió de

normatives i procediments, canvi en les rutines per incorporar la perspectiva de gènere, accions de discriminació positiva, capacitació en gènere de funcionaris.

D'altra banda, en el pressupost en si, la incorporació de la perspectiva de gènere es realitza a partir d'una anàlisi de gènere en totes les etapes de formulació dels programes i en les diferents avaluacions de programes i institucions.

La fitxa de presentació de programa ha de considerar, si s'escau, els aspectes d'anàlisi de gènere següents, en els apartats corresponents:

- Diagnòstic: determinació de la diferent afectació del problema identificat en homes i dones, i desagregació per sexe de les estadístiques utilitzades.
- Beneficiaris/àries: caracterització dels beneficiaris, i identificació dels obstacles per a la participació d'homes i dones.
- Finalitat: determinació de la contribució del programa, a mitjà i llarg termini, en la millora de la condició d'homes i dones en relació al problema diagnosticat.
- Propòsit: especificació dels resultats esperats del programa respecte al problema de gènere diagnosticat.
- Components (béns i/o serveis): identificació de les diferències necessàries a considerar en la definició dels components en funció del gènere dels beneficiaris.
- Indicadors: mesurament dels efectes de les actuacions en la situació d'homes i dones i en les relacions entre aquests.

D'altra banda, les avaluacions de programes governamentals i d'impacte també consideren l'anàlisi de gènere, basant-se en els apartats anteriors; i l'avaluació global de les institucions contempla tot el *Sistema de Enfoque de Género*.

Països nòrdics

Al nord d'Europa, durant el període 2004-2006 el Consell Nòrdic de Ministres va coordinar el projecte pilot *Gender Budgeting* (Pressupostació de gènere) a Dinamarca, Finlàndia, Islàndia, Noruega i Suècia, consistent en l'anàlisi pressupostària amb perspectiva de gènere i l'elaboració d'estadístiques desagregades per sexe.

L'estratègia de la pressupostació de gènere, descrita pel Consell Nòrdic com a transversalització de la perspectiva d'igualtat de gènere en el procés pressupostari, ha estat diferent en cada un dels països, però s'ha basat en tres àrees d'acció comunes (declarades necessàries, però no suficients):

1. Gestió econòmica del sector públic.

En un marc de gestió per objectius i en base a resultats, és preferible la introducció de la perspectiva d'igualtat de gènere en el procés ordinari del pressupost (evitant crear procediments paral·lels) i en les primeres etapes, per tal de que les anàlisis d'igualtat de gènere puguin ser utilitzades de base per a les propostes i decisions.

També contempla la formulació d'objectius d'equitat de gènere (a partir de les anàlisis de gènere), així com el seu seguiment i avaluació com a part integrada del procés avaluador, utilitzant indicadors desagregats per sexe.

2. Material de suport per a la presa de decisions de política econòmica.

Mitjançant informes, estimacions i previsions s'evidencien les diferents situacions entre homes i dones. Aquests documents poden ser anàlisis de distribució de recursos entre homes i dones, informes de planificació a llarg termini incloent la perspectiva de gènere, i estudis de l'ús del temps.

3. Producció d'estadístiques desagregades per sexe.

Les estadístiques referents a persones han d'estar desagregades per sexe per tal de proveir informació sobre les semblances i desigualtats entre homes i dones, i permetre anàlisis i comparacions temporals (com a material de suport per a la presa de decisions). També és important l'ús d'estadístiques referents a qüestions d'igualtat de gènere, com per exemple l'ús del temps.

Aquest projecte ha estat implementat per un grup format per un representant de cada país del ministeri de finances i del ministeri responsable dels afers d'igualtat de gènere. I els àmbits considerats rellevants en la implementació de la pressupostació de gènere són: gestió del procés de canvi, formació específica en metodologies, aplicació de mètodes d'avaluació d'impacte de gènere i d'anàlisi d'igualtat de gènere, i coordinació interministerial.

En el quadre 2 es mostren els projectes pilot de cada país, que han consistit en anàlisis de gènere del pressupost d'un programa o ministeri, o bé en anàlisis de distribució de recursos entre homes i dones, centrats cada any en diferents temes.

Quadre 2. Projectes de la iniciativa *Gender budgeting* dels països nòrdics

Dinamarca, 2006 <i>Projecte:</i> Anàlisi de la distribució de recursos del programa d'assistència a la tercera edat del Ministeri d'afers socials. <i>Responsables:</i> Ministeri de finances, Departament d'igualtat de gènere i Ministeri d'afers socials.
Finlàndia, 2004 <i>Projecte:</i> Anàlisi d'igualtat de gènere de tot el pressupost del Ministeri de salut i afers socials. <i>Responsables:</i> Institut governamental de recerca econòmica i Ministeri de salut i afers socials.
Islàndia, 2004 <i>Projecte:</i> Avaluació d'impacte de gènere del programa de pensions d'invalidesa del Ministeri d'afers socials. <i>Responsables:</i> Ministeri de finances i Centre per a la igualtat de gènere, amb consulta a l'Institut estatal de seguretat social.
Noruega, 2005-2006 <i>Projecte:</i> Annex a la llei de pressupostos: Distribució de recursos financers entre homes i dones. <i>Responsables:</i> Oficina nacional d'estadística, amb consulta als ministeris.
Suècia, 2004-2006 <i>Projectes:</i> Anàlisis de gènere de les àrees polítiques i formulació d'objectius i indicadors d'igualtat de gènere als pressupostos. Annex a la llei de pressupostos: Distribució de recursos financers entre homes i dones. <i>Responsables:</i> Ministeris. Ministeri de finances, amb col·laboració de la Divisió per la igualtat de gènere.

Font: elaborat a partir de Schmitz, C. (2006).

La gestió per objectius i en base a resultats, i el seguiment i avaluació de les seves metes, aplicats pels països nòrdics, a més de la seva tradició en l'àmbit del gènere, ha facilitat aquest procés d'incorporació de la perspectiva de gènere al pressupost.

Amb la finalització d'aquest projecte, la majoria de països s'han compromès a incorporar la perspectiva d'igualtat de gènere al pressupost de tots els ministeris, mitjançant anàlisis d'assignació de recursos i d'impacte. Concretament Islàndia i Suècia han establert el requeriment de desagregació per sexe de totes les estadístiques oficials. I Suècia¹³ s'ha proposat avançar fixant objectius d'igualtat de gènere més ambiciosos en les àrees polítiques amb rellevància de gènere.

Berlín

Al centre d'Europa, el projecte a l'estat federal de Berlín dut a terme pel govern, amb el suport de l'organització *Berliner Initiative für eine geschlechtergerechte Haushaltsführung* (Iniciativa de Berlín per a un pressupost adequat al gènere), considera la pressupostació de gènere com un instrument de l'estratègia de la transversalització de gènere, per tal d'establir la igualtat de gènere mitjançant canvis en la gestió pressupostària. O sigui, és un enfocament integrat que analitza la despesa pública en termes de gènere, per tal de conèixer els efectes de la distribució específica de gènere del pressupost en les condicions de vida dels homes i les dones.

El 2003 aquest estat federal començà la implementació de la pressupostació de gènere, per decisió del seu parlament. Aquesta administració s'estructura en 9 ministeris federals i 12 administracions de districte (nivell administratiu intermig entre l'estat federal i el nivell local), per tant utilitzen diversos mètodes d'anàlisi. Els ministeris analitzen els ingressos i les despeses del pressupost, mentre que els districtes es centren en l'anàlisi de gènere dels productes del pressupost.

Els elements destacats d'aquesta iniciativa són: creació d'un grup de treball interdisciplinari (administració, consultors externs, organitzacions no governamentals), coordinació entre ministeris (sobretot entre el Departament de finances i el Departament d'economia, tecnologia i afers de dones), recollida d'informació de diferenciació de gènere, producció de coneixement de gènere mitjançant formació, implicació de consultors de gènere externs, i introducció de mètodes de transversalització de gènere.

Inicialment s'elaboraren metodologies i estratègies per a aquesta pressupostació de gènere i es realitzaren proves pilot, donant importància a la transparència de costos amb la diferenciació de gènere de l'ús dels fons públics per les àrees de despesa orientades a persones (aquelles en les quals la despesa per càpita pot ser comptada). I posteriorment les administracions hagueren de considerar la perspectiva de gènere en l'elaboració del pressupost, mitjançant anàlisis i informes de sensibilitat de gènere, i la presentació anual d'un informe de progrés al parlament.

El principal instrument utilitzat, l'anàlisi de benefici del pressupost de gènere, identifica les diferències entre homes i dones en la demanda de programes i

---

¹³ L'experiència d'aquest país ha estat referència per a altres, per l'aplicació de l'enfocament de la igualtat en les 3 Rs: realitat, representació i recursos.

beneficis, així com la distribució específica de gènere del pressupost. I per a aquesta anàlisi s'estableixen les següents orientacions:

- Grup destinatari: Qui es beneficia directament de les despeses públiques i qui suporta els costos?
- Benefici: Quin benefici amb diferenciació de gènere es presenta per homes i dones?
- Distribució: Com es distribueixen els fons del pressupost en determinats programes?
- Raons: Quines són les raons per una distribució dels recursos específica de gènere?
- Mesures/Control: Quins objectius i mesures de gènere s'han de desenvolupar per tal d'avançar?

Tanmateix, les mancances revelades en aquesta experiència han estat dificultat d'anàlisi de les despeses no directament orientades a les persones (per exemple, el sector d'infraestructures), absència d'anàlisi d'impacte de gènere del pressupost en l'"economia de cura", i insuficiència de la igualtat en la distribució de fons públics per a l'eliminació de les desigualtats existents.

França

Des dels pressupostos per al 2001, el govern de França, per mandat legal, presenta un annex al projecte de llei del pressupost amb les assignacions dels departaments ministerials destinades a promoure la igualtat de gènere com a *Jaune budgétaire* (Annex pressupostari groc). Aquest tipus d'annexos (amb denominació referent al color del paper) s'utilitzen per presentar inversions financeres estatals de sectors transversals, i agrupar, d'aquesta manera, la informació que es troba dispersada en les diverses línies del pressupost.

Aquest annex, anomenat *État des crédits qui concourent aux actions en faveur des droits des femmes* (Estat dels crèdits que concorren a les accions a favor dels drets de les dones), realitzat amb la coordinació del Ministeri del pressupost dels comptes públics i de la funció pública, conté una primera part d'anàlisi dels cinc eixos d'accions prioritàries de la política governamental en aquest àmbit:

- La paritat i l'accés de les dones a les responsabilitats: en la vida política, al món econòmic, en les funcions públiques, i en la vida associativa.
- La igualtat professional: incloent sistema educatiu i accés a l'ocupació.
- El respecte de la dignitat de la persona.
- La gestió del temps de vida.
- La solidaritat europea internacional.

El següent apartat, el principal, cada ministeri identifica i detalla, a més dels programes específicament destinats a les dones, les accions dutes a terme per contribuir a la igualtat de gènere o a la seva sensibilització, i les assignacions

pressupostàries. I també s'exposen les orientacions en matèria d'igualtat de gènere i els indicadors rellevants en l'àmbit de la seva competència.

També es convida als Consells regionals a realitzar la mateixa anàlisi, i per això l'última secció de l'annex recull les aportacions realitzades per alguns d'aquests.

Aquest annex del pressupost és una eina per proveir informació i mitjans de seguiment al parlament en l'àmbit del gènere, i constitueix un instrument de transversalització del gènere, ja que requereix que cada ministeri analitzi les seves pròpies activitats utilitzant la perspectiva de gènere i estableixi la relació d'aquestes amb el pressupost. Alhora que n'indica els resultats i identifica les possibles millores, utilitzant indicadors desagregats per sexe que reflecteixin les diferències de gènere.

País Basc

Finalment, dins l'Estat espanyol, des d'Emakunde-Institut basc de la dona, l'any 1999 s'impulsà una primera investigació sobre els pressupostos públics en clau de gènere, per tal de difondre la teoria, metodologia i pràctica existent mitjançant la producció de documents i materials presentats online, i l'organització de diversos seminaris i jornades per als càrrecs polítics i el personal de l'administració.

Al 2001 es creà un grup de treball format per diversos departaments del govern, amb el suport tècnic d'experts, per portar a terme, el 2002, l'experiència pilot anomenada *Iniciativa de presupuestos con enfoque de género*. Aquesta consistí en la realització d'informes sectorials de diferents departaments, analitzant les dades desagregades per sexe d'un programa escollit, i exposant-ne els resultats obtinguts i les propostes de millora.

L'informe de cada departament es basà en el guió següent:

- Introducció i context: contextualització del programa escollit en l'entorn del departament.
- Pla d'igualtat: exposició de les activitats relacionades amb el gènere i la igualtat realitzades en el departament.
- Programa escollit i per què: descripció del programa concret analitzat i raons de l'elecció.
- Resultats i anàlisi: presentació dels resultats obtinguts i anàlisi de les seves implicacions i limitacions.
- Accions/recomanacions/llicions: descripció de canvis necessaris en el propi departament per avançar en l'aplicació del gènere i per millorar l'anàlisi amb enfocament de gènere.

En aquesta iniciativa van participar un total de sis departaments, aquests i els programes escollits per a l'anàlisi es mostren en el quadre 3.

Quadre 3. Projectes de la *Iniciativa de presupuestos con enfoque de género del País Basc*

Departaments	Programes seleccionats
Cultura	Subvencions esportives
Indústria, Comerç i Turisme	Centres tecnològics
Interior	Subvencions sobre protecció civil
Ordenació del Territori i Medi Ambient	Subvencions per a formació mediambiental
Sanitat	Subvencions a entitats sense ànim de lucre
Transports i Obres Públiques	Ordenació del transport

Font: elaborat a partir de McKay, A. i Fitzgerald, R. (2003).

Les conclusions de la iniciativa (tot i que de moment no existeix una continuació d'aquesta) exposen la detecció de les següents necessitats:

- Incorporar la perspectiva de gènere des del principi del cicle polític.
- Realitzar un seguiment de l'execució de la política, vinculant els objectius d'igualtat a indicadors.
- Disposar de major informació i dades estadístiques desagregades per sexe, modificant les bases de dades dels departaments.
- Adquirir informació sectorial sobre afers que afecten a homes i dones.
- Obtenir recursos i assessorament en gènere.

Andalusia

La Junta d'Andalusia creà el 2004 la Comissió d'Avaluació d'Impacte de Gènere en els Pressupostos, depenent de la Conselleria d'economia i hisenda i amb participació de l'Institut andalús de la dona. Aquesta comissió té les funcions d'emetre l'informe d'avaluació sobre l'avantprojecte de llei del pressupost de cada exercici, fomentar la preparació d'avantprojectes amb perspectiva de gènere en les diverses conselleries i realitzar auditories de gènere a les conselleries, empreses i organismes de la Junta d'Andalusia.

Fou inicialment constituïda per la Conselleria d'economia i hisenda (la viceconselleria i les direccions generals de Pressupostos, de Fons europeus i de Planificació), l'Institut d'estadística d'Andalusia, la Conselleria d'igualtat i benestar social i l'Institut andalús de la dona. I posteriorment, al 2005, fou ampliada amb dos vocals (un home i una dona) designats per cada una de les altres conselleries del govern andalús.

L'*Informe de Evaluación de Impacto de Género del Presupuesto de la Comunidad Autónoma de Andalucía*, regulat per decret i realitzat per primer cop al 2005 per als pressupostos del 2006, s'estructura en tres apartats que corresponen a les 3 Rs inspirades en el model suec:

- Realitat: escenari de desigualtat entre homes i dones a Andalusia en els àmbits de representació, mercat laboral, educació i violència de gènere.
- Representació: situació de representació d'homes i dones en l'administració de la Junta d'Andalusia.
- Recursos: programes pressupostaris analitzats des de la perspectiva de gènere i compromesos amb la eliminació de desigualtat per aquesta raó.

Aquest últim apartat, més extens, consisteix en un informe de cada conselleria, més els de l'Institut d'estadística d'Andalusia i l'Institut andalús de la dona, que inclou els programes pressupostaris considerats rellevants per a l'objectiu d'igualtat entre homes i dones, els plans i línies d'actuació vinculats directament, les estadístiques oficials utilitzades, i els indicadors de seguiment (amb desagregació per sexe).

L'informe del 2007 incorpora elements d'evolució (el passat), per entendre millor el present i dissenyar el futur. I l'informe de 2008 exposa l'inici de la implementació del *Projecto G+*, que consisteix en la classificació de tots els programes pressupostaris en una escala de sensibilitat al gènere i rellevància, i l'establiment d'uns requeriments per cada nivell (tals com la desagregació dels indicadors per sexe, l'anàlisi de les actuacions adreçades a persones, la definició d'objectius de gènere) a assolir pel programa pressupostari segons la seva classificació.

La perspectiva de gènere a Andalusia és present en tot el procés pressupostari, així doncs, també es reflecteix en els següents documents pressupostaris: memòria del pressupost, fitxes pressupostàries, informe econòmic financer, i annex de personal.

En conclusió, els factors rellevants en l'estratègia d'incorporació de la perspectiva de gènere en els pressupostos públics d'Andalusia són:

- Participació de totes les conselleries a la Comissió d'Avaluació d'Impacte de Gènere.
- Implicació de la Direcció General de Pressupostos com a òrgan impulsor.
- Recollida sistemàtica d'informació desagregada per sexe (amb el suport de l'Institut d'estadística d'Andalusia).
- Recopilació d'informació i documentació, i disponibilitat a la web.
- Formació del personal implicat (a través de l'Institut andalús de la dona).

Sud-àfrica

El segon referent mundial pel que a fa a pressupostos de gènere, i el primer com a iniciativa procedent de la societat civil, és el país de Sud-àfrica. Seguint l'experiència d'Austràlia i assessorada per aquesta, Sud-àfrica realitzà el *Women's Budget Initiative* (Iniciativa pressupostària de les dones) des de finals de 1995 (un any després de les primeres eleccions des de la fi de l'apartheid).

Aquest projecte va néixer com una col·laboració entre els parlamentaris nacionals i diverses organitzacions de la societat civil, ambdós implicats en la igualtat de gènere durant l'època de l'apartheid. Mentre els primers proporcionaren l'accés a la informació i el recolzament oficial, els segons realitzaren la recerca i produïren les anàlisis.

En el parlament inicialment s'implicà el Joint Standing Committee on Finance (Comitè de finances permanent mixt), i el 1996 fou reemplaçat pel comitè de nova creació Committee for the Improvement of the Quality of Life and Status of Women

(Comitè per a la millora de la qualitat de vida i la situació de les dones). I les principals organitzacions participants foren l'Institute for democracy in South Africa (Institut per a la democràcia a Sud-àfrica) i la Community Agency for Social Enquiry (Agència de la comunitat per a la investigació social).

Durant els tres primers anys es van elaborar uns llibres anomenats *Women's Budget* (Pressupost de les dones), *Second Women's Budget* (Segon pressupost de les dones) i *Third Women's Budget* (Tercer pressupost de les dones), que analitzen els pressupostos de tots els departaments nacionals i les seves agències, així com els pressupostos provincials de manera preliminar. Addicionalment, aquests llibres inclouen anàlisis sobre imposició, ocupació del sector públic, procés pressupostari, i teoria econòmica amb perspectiva de gènere.

Per tal d'augmentar la participació de la societat civil, al quart any de la iniciativa l'anàlisi s'amplià a l'esfera local examinant cinc pressupostos municipals de tipologia heterogènia. I amb el propòsit d'apropar-se al públic general es realitzaren uns quaderns anomenats *Money Matters* (que alhora significa "Els diners importen" i "Qüestions de diners") com a versions reduïdes dels estudis produïts els anys anteriors.

A partir del 1999, enlloc d'actualitzar anualment les dades elaborades, es considerà més interessant endinsar-se en nous temes realitzant anàlisis anuals centrades en diferents sectors. I també es posà èmfasi en la desagregació per sexe de les estadístiques i els indicadors.

El *Women's Budget Initiative* és bàsicament una anàlisi de política centrada en els recursos i la redistribució. El procés d'anàlisi per a cada sector segueix els passos de Budlender:

- Anàlisi de la situació existent dels homes i les dones en el sector concret, amb desagregació per sexe, edat, raça, classe, localització (rural/urbana).
- Avaluació de la sensibilitat de gènere de les polítiques públiques, valorant la seva adequació a la situació prèviament definida.
- Avaluació de les assignacions pressupostàries (i d'altres recursos), valorant la seva adequació per a la implementació de la política amb perspectiva de gènere.
- Anàlisi de la utilització de la despesa i la prestació de serveis, amb recerca d'indicadors adients per mesurar els objectius i els resultats.

La iniciativa de pressupostos de gènere a Sud-àfrica es contextualitzà en un moment de canvi en la societat i en el govern del país. I la seva rellevància es deu a la implicació de la societat civil, amb gran diversitat d'agents, i l'estreta col·laboració entre aquesta i el parlament nacional. D'altra banda, dins el govern, el Departament de finances també inclogué algunes anàlisis de gènere al pressupost.

Actualment aquesta iniciativa a Sud-àfrica és vigent, i l'aplicació del gènere s'ha estès en més àmbits i inclou la participació de més actors.

Regne Unit

Seguint en els països anglosaxons, en el Regne Unit, el Women's Budget Group (Grup pressupostari de les dones) és una organització formada per acadèmics, organitzacions no governamentals i activistes, que pretén promoure la igualtat de gènere a través de polítiques econòmiques apropiades. Per això també assessora al govern en la utilització i desenvolupament d'anàlisis i instruments de gènere.

El pressupost del Regne Unit és una declaració anual dels canvis en les taxes i els beneficis i les seves regulacions, més sobre els ingressos i les despeses (com és habitual en els altres països). Per tant, com que aquestes taxes i beneficis són aplicats individualment, els efectes de gènere són fàcilment identificables.

Aquesta organització considera que els temes importants a considerar en avaluar l'impacte de gènere de les mesures pressupostàries són:

- Aplicació de l'anàlisi tant en l'individu com en la família, ja que l'impacte de les polítiques en aquests és diferent.
- Consideració dels efectes socials de les polítiques a llarg termini, de manera que els canvis a curt termini en siguin la base.
- Incorporació de l'"economia de cura" en l'anàlisi, ja que contribueix a l'assoliment dels objectius econòmics i socials.
- Apreciació de les diferències entre homes i dones en la resposta a incentius econòmics, mitjançant models econòmics més amplis.
- Estudi de l'impacte de les polítiques en els canvis de comportament dels homes i les dones.

L'instrument més important d'aquest grup és la *Response to budget statements* (Resposta a les declaracions pressupostàries), utilitzat des de la creació del grup al 1989 però amb el reconeixement del govern a partir del 1997, i que consisteix en el posicionament respecte a les declaracions pressupostària i prepressupostària (informe sobre el progrés del pressupost vigent i les línies per al pressupost següent) del govern, i en el qual també s'exposa allò que hauria d'haver estat inclòs al pressupost.

Aquest document de "resposta", que pretén vincular els objectius de la política econòmica i els compromisos de la política social, consta d'un primer apartat de recomanacions generals respecte a la perspectiva de gènere al pressupost, i dels apartats que exposen les observacions al pressupost, estructurats en estabilitat macroeconòmica, productivitat, oportunitats d'ocupació, societat justa i qualitat dels serveis públics.

Tot i els avantatges de ser una organització externa al govern amb independència per fer una anàlisi de gènere, existeixen limitacions en l'accés a la informació i recursos, així com pel que fa a la influència en les decisions, ja que al cap i a la fi el document és una resposta "reactiva" a unes decisions ja preses.

D'altra banda, l'any 2004 el HM Treasury (Ministeri del tresor), juntament amb la unitat governamental Women and Equality Unit (Unitat de dones i igualtat), el

Women's Budget Group i el suport d'assessors tècnics, va dur a terme el *Gender Analysis of Expenditure Report* (Anàlisi de gènere del projecte de despesa), el qual consistí en un projecte pilot com a base per al desenvolupament d'una metodologia d'anàlisi de gènere.

El projecte s'aplicà a dos departaments que escolliren un programa per analitzar des de la perspectiva de gènere seguint unes pautes. Els programes seleccionats van ser el de Servei de petita empresa del Departament de comerç i indústria, i els de Acord per a famílies monoparentals i Acord per aturats de llarga durada del Departament de treball i pensions. L'informe final en recull les conclusions i exposa continguts teòrics sobre la pressupostació de gènere.

La valoració realitzada d'aquest projecte governamental és positiva i declara el valor afegit potencial de la inclusió de l'anàlisi de gènere en les etapes de disseny, d'implementació, i sobretot d'avaluació, de polítiques. Per tant, es pretén ampliar el projecte a més àrees del pressupost, i també aplicar mecanismes per a la necessària disponibilitat de dades desagregades per sexe.

Canadà

Al continent nord-americà, com a iniciativa de pressupost de gènere, al 1993, el *Canadian Women's Budget* (Pressupost de les dones canadenques) fou realitzat per la branca canadenca del Women's International League for Peace and Freedom (Aliança internacional de les dones per a la pau i la llibertat), i aquest vinculava la despesa militar amb la destrucció mediambiental.

D'altra banda, en els últims anys, l'organització governamental Status of Women Canada (Situació de les dones de Canadà), l'agència governamental Canadian Advisory Council on the Status of Women (Consell consultiu canadenc de la situació de les dones) i l'organització activista National Action Committee on the Status of Women (Comitè d'acció nacional de la situació de les dones) presenten anualment comentaris al pressupost nacional al Ministeri de finances.

I l'experiència canadenca més rellevant, tot i no estar centrada exclusivament en el gènere ni ser de caire governamental, és l'*Alternative Federal Budget* (Pressupost federal alternatiu) elaborat per l'institut de recerca Canadian Centre for Policy Alternatives (Centre canadenc per a alternatives de polítiques) des del 1994, que pretén mostrar que els pressupostos poden ser fiscalment i alhora socialment responsables.

Aquest centre agrupa diversos representants de les organitzacions de la societat civil de diferents sectors que, basant-se en valors de justícia social, desenvolupen un pressupost equilibrat que reflecteix aquests valors, i és presentat unes setmanes abans del pressupost governamental.

Els objectius definits en aquest pressupost alternatiu són eliminar la pobresa, reduir la desigualtat salarial entre homes i dones, reduir la desigualtat en la distribució

d'ingressos, assolir la plena ocupació, millorar l'assistència social i la cobertura sanitària, reduir la contaminació, etc.; partint d'una situació existent de desigualtat creixent, entre regions, entre homes i dones, entre treballadors joves i antics, entre rics i pobres.

En aquest pressupost, les qüestions de gènere són integrades en les diferents àrees polítiques tractades, i tenen especial rellevància en els àmbits de pobresa, creació d'ocupació, pensions, impostos, suport social i assistència a l'infant, així com en l'anàlisi del marc macroeconòmic.

Regió andina

Al continent sud-americà, la iniciativa de pressupostos amb perspectiva de gènere a la regió andina forma part d'un programa de promoció dels drets socials i econòmics de les dones en aquesta regió coordinat per UNIFEM (United Nations Development Fund for Women), i es caracteritza per la implicació de la societat civil i el seu enfocament multinacional a nivell local, que permet un aprenentatge comú.

L'any 2000 es realitzaren diversos seminaris i cursos de capacitació, i al 2001 diversos grups d'experts (en pressupost i en gènere), amb la participació de la comunitat, realitzaren anàlisis de gènere a diferents municipis dels països de Bolívia, Equador i Perú, adaptant els instruments metodològics d'anàlisi de gènere¹⁴ a les característiques dels municipis analitzats.

L'anàlisi de Bolívia fou sobre el seu pressupost nacional i el de la capital, La Paz, de 1999. Aquesta anàlisi es basà en les restriccions pressupostàries, posant de manifest que certs compromisos financers limiten la possibilitat d'invertir més en assumptes socials o de gènere, fent inflexible el pressupost. I pel que fa a l'impacte de gènere en el pressupost, s'analitzaren alguns projectes per diferenciar el percentatge amb impacte directe en les necessitats de les dones, i el restant percentatge, amb capacitat per generar impactes indirectes.

A Equador, s'examinà el pressupost de 2002 del districte metropolità de la capital, Quito, establint la relació entre el pla municipal i el pressupost, i la inclusió dels elements de gènere del primer en l'últim. L'estudi fou motivat pel fet de que en general el pressupost no reflectia de manera explícita les decisions municipals d'incloure projectes de gènere.

També es realitzà una anàlisi a la localitat rural de Salitre. A causa de la poca experiència de la població en l'àmbit de la participació social en la municipalitat, aquesta iniciativa es centrà en la tasca de comprensió per part de la comunitat de la possibilitat de realitzar una anàlisi del pressupost més enllà dels productes tangibles, i de la possibilitat de demanar la cobertura de les seves necessitats com a prioritat en la definició del pressupost.

---

¹⁴ Els exposats a l'apartat 3.

Finalment, al Perú s'estudià el districte de la capital de la Villa El Salvador, per la seva tradició en pressupostos participatius. El projecte es focalitzà en l'existent pla de desenvolupament a llarg termini (definit l'any 2000 de manera participativa i transformat en un pressupost participatiu) analitzat des d'una perspectiva de gènere, examinant-ne la política municipal i els recursos assignats, establint la cobertura de les necessitats de les dones, i avaluant la despesa classificada en categories.

Actualment la iniciativa de pressupostos amb perspectiva de gènere iniciada a la regió andina s'està ampliant a altres municipis i a altres països de la regió i de l'Amèrica llatina.

Mòdena

Finalment cal destacar l'anàlisi de gènere elaborat al districte provincial de Mòdena (a la regió d'Emília-Romanya d'Itàlia) realitzat el 2004 per la Universitat de Mòdena. Aquest es basa en la idea de *desenvolupament humà sostenible* (que inclou les vessants econòmica, social i ambiental) i contextualitza l'equitat de gènere com a equitat *intra-generacional*, més enllà de l'equitat intergeneracional a la que fa referència la mencionada corrent de pensament. Així mateix, partint de l'*enfocament multidimensional del benestar*, s'incorpora la consideració de les dimensions o "capacitats"¹⁵ del benestar humà (físic, psíquic i social) als pressupostos públics.

Les capacitats del benestar d'aquest enfocament es determinen en funció de les responsabilitats i funcions dels departaments de l'estructura administrativa, així com pels compromisos presos per aquests. D'aquesta manera, l'acció dels departaments es relaciona directament amb les condicions de vida dels ciutadans.

La metodologia consisteix en l'elaboració d'una matriu que vincula les capacitats (preferentment escollides per procés participatiu social) i els departaments, per tal de poder realitzar posteriorment una anàlisi de les polítiques i els pressupostos públics mitjançant indicadors multidimensionals.

Cada matriu és diferent, ja que les capacitats especificades depenen de les preferències de la societat vinculada a l'administració que es pretén analitzar, i els vincles entre aquestes capacitats i els departaments depèn de l'organització i les responsabilitats de l'administració. El quadre 4, per exemple, mostra la matriu definida per al districte provincial de Mòdena.

Cada capacitat es sustenta per l'acció de diversos departaments, alhora que cada departament contribueix al desenvolupament de diferents capacitats. Per tant la cooperació interdepartamental i la responsabilitat compartida és necessària per al procés de conformació de cada capacitat i per a la provisió de les condicions per al benestar dels ciutadans.

---

¹⁵ Les "capacitats" (*capabilities* en anglès) d'Amartya Sen tenen en compte no només l'existència d'una opció per un ciutadà, sinó la possibilitat que aquest pugui accedir-hi (pel qual són necessàries unes condicions possibilitadores).

Quadre 4. Matriu de capacitats del districte provincial de Mòdena

	Capacitats del benestar							
	Educació i coneixement	Viure en un habitatge adequat i segur	Tenir mobilitat al territori	Tenir accés als recursos	Viure amb salut	Cura	Tenir temps lliure	Estar informat
Departaments de l'administració								
Educació	X		X	X	X	X	X	X
Medi ambient	X	X	X		X	X	X	X
Transports	X	X	X	X	X	X	X	X
Agricultura	X		X	X	X		X	X
Activitats productives, recursos humans i igualtat d'oportunitats	X	X	X	X	X	X	X	X
Turisme, cultura i esports	X		X	X	X	X	X	X
Planificació territorial	X	X	X	X	X	X	X	X
Treball i benestar	X	X	X	X	X	X	X	X
Pressupost i afers institucionals	X			X				X

Font: Addabbo, T., Lanzi, D. i Picchio, A. (2004).

Així per exemple, la capacitat de “Viure amb salut” és desenvolupada pel departament de salut,¹⁶ però aquesta també pot ser facilitada pels departaments de benestar (permeten l'accés a la salut), agricultura (pel que fa a l'alimentació), educació (en els hàbits saludables), medi ambient (amb l'entorn mediambiental)...¹⁷

Alhora que el departament de salut és el responsable principal de la capacitat de “Viure amb salut”, la seva actuació també té impacte en les capacitats de “Educació i coneixement”, “Tenir accés als recursos”, “Cura”, etc.

També existeix interacció entre capacitats, ja que, en l'exemple, una bona salut permet més aprofitament en l'educació, i aquesta repercutirà en un millor accés als recursos. I en l'altre sentit, una cura adequada (d'un mateix i dels altres) i una informació apropiada afavoreixen una vida saludable. És a dir, que el conjunt de capacitats forma una xarxa interrelacionada que possibilita l'augment de la qualitat de vida de les persones, per tant aquesta perspectiva del benestar permet fer visible el treball de reproducció social i la seva contribució a l'economia i a la societat.

Finalment, el quadre 5 resumeix totes les experiències principals exposades de pressupostos amb perspectiva de gènere d'arreu del món.¹⁸

¹⁶ Aquest departament no figura a la matriu, perquè és una competència de la regió, no de la província.

¹⁷ Aquesta relació podria reflectir-se, per exemple, en la utilització dels programes pressupostaris de l'àrea de salut per part de diversos departaments.

¹⁸ Amb enllaços a les pàgines webs que contenen informació sobre els projectes.

Quadre 5. Resum de les experiències de pressupostos amb perspectiva de gènere

Austràlia		
<i>Període</i>	1984-1996	Des de 1996
<i>Projecte</i>	<i>Women's Budget Statement</i>	<i>The Women's Budget Kit</i>
<i>Responsable</i>	Departament del tresor	Oficina per a les dones: www.ofw.facsia.gov.au
Xile		
<i>Període</i>	Des de 2002	
<i>Projecte</i>	<i>Sistema de Enfoque de Género</i>	
<i>Responsable</i>	Direcció de pressupostos: www.dipres.cl , Servei nacional de la dona: www.sernam.cl	
Països nòrdics		
<i>Període</i>	2004-2006	
<i>Projecte</i>	<i>Gender Budgeting</i>	
<i>Responsable</i>	Consell nòrdic de ministres: www.norden.org/gender	
Berlín		
<i>Període</i>	Des de 2003	
<i>Projecte</i>	Pressupostació de gènere: www.berlin.de/sen/gender	
<i>Responsable</i>	Departament de finances, Departament d'economia, tecnologia i afers de dones	
França		
<i>Període</i>	Des de 2001	
<i>Projecte</i>	<i>État des crédits qui concourent aux actions en faveur des droits des femmes</i>	
<i>Responsable</i>	Ministeri del pressupost dels comptes públics i de la funció pública: www.budget.gouv.fr	
País Basc		
<i>Període</i>	2002	
<i>Projecte</i>	<i>Iniciativa de presupuestos con enfoque de género</i>	
<i>Responsable</i>	Emakunde-Institut basc de la dona: www.emakunde.es	
Andalusia		
<i>Període</i>	Des de 2005	
<i>Projecte</i>	<i>Informe de Evaluación de Impacto de Género del Presupuesto, Proyecto G+</i>	
<i>Responsable</i>	Comissió d'avaluació d'impacte de gènere (Conselleria d'economia i hisenda): www.juntadeandalucia.es/economia/hacienda/servicios/genero/genero.htm	
Sud-àfrica		
<i>Període</i>	Des de 1995	
<i>Projecte</i>	<i>Women's Budget Initiative</i>	
<i>Responsable</i>	Comitè per a la millora de la qualitat de vida i la situació de les dones, Agència de la comunitat per a la investig. soc., Institut per a la democràcia a Sud-àfrica: www.idasa.org.za	
Regne Unit		
<i>Període</i>	Des de 1997	
<i>Projecte</i>	<i>Response to budget statements</i>	
<i>Responsable</i>	Grup pressupostari de les dones: www.wbg.org.uk	
Canadà		
<i>Període</i>	Des de 1994	
<i>Projecte</i>	<i>Alternative Federal Budget</i>	
<i>Responsable</i>	Centre canadenc per a alternatives de polítiques: www.policyalternatives.ca	
Regió andina		
<i>Període</i>	2001	
<i>Projecte</i>	Anàlisi de gènere	
<i>Responsable</i>	UNIFEM: www.presupuestoygenero.net	
Mòdena		
<i>Període</i>	2004	
<i>Projecte</i>	Matriu de capacitats	
<i>Responsable</i>	Universitat de Mòdena: www.dep.unimore.it	

5. Perspectiva de gènere als pressupostos de la Generalitat de Catalunya

A la Generalitat de Catalunya s'ha començat a treballar, conjuntament amb l'Institut Català de les Dones, per incorporar la perspectiva de gènere als comptes públics. Així, els pressupostos de la Generalitat de Catalunya consideren la perspectiva de gènere en els seus programes pressupostaris,¹⁹ i aquesta es concreta de dues maneres: programes específics de gènere i programes amb impacte de gènere (amb incidència directa i indirecta en el gènere, respectivament).

El procés de canvi cap a una pressupostació orientada a resultats, iniciat amb els pressupostos per al 2006, comporta l'aplicació de l'estructura per programes del pressupost de despesa (classificació de les despeses segons la seva finalitat) i la inclusió de les memòries de programa en la documentació annexa que acompanya als pressupostos (descripció del programes de cada centre gestor).

L'estructura del pressupost comprèn 114 programes de despesa per a l'exercici pressupostari 2008, dels quals 2 contenen objectius directament vinculats al gènere:

322 - Desenvolupament de polítiques de dones²⁰

333 - Polítiques d'igualtat en l'àmbit de l'ocupació

Pel que fa a la resta de programes, alguns d'ells poden implicar un impacte significatiu sobre el gènere. Aquest impacte es troba recollit en els diferents apartats de les memòries de programa que realitza cada centre gestor per a cadascun dels programes als quals assigna recursos.²¹

Les memòries de programa exposen el diagnòstic de la situació en l'àmbit de cada programa i centre gestor, del qual es desprenen uns objectius (estratègics i operatius) a assolir mitjançant unes activitats i amb uns indicadors que mesuren els resultats. També existeix un apartat específic per descriure l'impacte de gènere del programa, així com l'impacte sobre altres polítiques transversals.

Per tal d'avançar en la perspectiva de gènere als pressupostos, la Direcció General de Pressupostos juntament amb l'Institut Català de les Dones han elaborat, per als pressupostos del 2008, una *Guia per a la incorporació de l'impacte transversal en matèria de gènere als programes pressupostaris*.²² Aquesta guia pretén facilitar als centres gestors la identificació de l'impacte de gènere en els programes i la complimentació d'aquesta apartat de les memòries de programa, mitjançant pautes i exemples.

---

¹⁹ Un programa pressupostari és un conjunt de productes, serveis i activitats sota la responsabilitat d'un únic centre gestor, que consumeix recursos per tal de complir una missió amb objectius específics i uns resultats desitjats.

²⁰ Denominat *Promoció de dones*, als pressupostos de 2006.

²¹ Per tant, cada programa pressupostari pot tenir recursos assignats de diversos centre gestors.

²² Enllaç: www.gencat.cat/economia/doc/doc_17890392_1.pdf

En definitiva, els pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2008 contenen 456 memòries de programa,²³ de les quals 98 (un 21% sobre el total) indiquen que el programa-servei té impacte en la política transversal de gènere. Mentre que el nombre de programes-serveis amb impacte de gènere als pressupostos per al 2006 va ser de 30, i per al 2007, de 15.²⁴

D'altra banda, l'impacte de gènere dels programes-serveis pot ser analitzat agregadament per programes, de manera que es considera que un programa pressupostari té impacte si almenys un dels seus programes-serveis l'ha explicat en la memòria de programa. Així doncs, del total de 114 programes de despesa de l'estructura dels pressupostos per al 2008, 46 (un 40% sobre el total) contenen algun o més programes-serveis amb impacte de gènere. Mentre que per als pressupostos per al 2006 aquest nombre va ser de 26, i per al 2007, de 12.

Prenent com a referència les experiències i iniciatives dutes a terme arreu del món, des de la Generalitat es pretén avançar en aquest àmbit, facilitant als serveis i entitats el suport i les eines necessaris per incloure la perspectiva de gènere en tot el procés pressupostari. De manera que es reflecteixi en el pressupost (i concretament en les memòries de programa) la planificació estratègica i els objectius establerts al Pla de Govern, i s'utilitzin els indicadors adequats per mesurar els resultats esperats.

D'acord amb l'experiència internacional, els factors d'èxit de la incorporació de la perspectiva de gènere als pressupostos públics, i per tant els passos que poden orientar l'acció de la Generalitat de Catalunya en aquest camp, són:

- Desagregació per sexe de la informació i les dades relatives a persones i elaboració d'indicadors de gènere, per tal de mesurar l'impacte del pressupost sobre els homes i les dones.
- Recopilació de recursos i documentació sobre la pressupostació amb perspectiva de gènere i elaboració de materials metodològics, per tal d'orientar als gestors pressupostaris i exemplificar la seva aplicació.
- Formació a les persones encarregades de la planificació i elaboració pressupostària, en l'ús de mètodes i instruments concrets de la incorporació de la perspectiva de gènere.
- Coordinació i col·laboració entre el Departament d'Economia i Finances, l'Institut Català de les Dones, i l'Institut d'Estadística de Catalunya, per tal de treballar de manera conjunta en els temes de pressupost, gènere i indicadors.

Així doncs, accions en aquesta direcció poden suposar un pas més en el procés de canvi d'una pressupostació orientada a resultats i en el desenvolupament de l'anàlisi del pressupost des de diferents perspectives.

---

²³ Resultat de les combinacions de cada programa en relació als diferents centres gestors (servei pressupostari o entitat), anomenades genèricament programes-serveis.

²⁴ Cal tenir en compte, però, que aquestes xifres fan referència a la identificació que fa el gestor sobre si el programa té impacte de gènere. A la pràctica, la revisió d'aquesta identificació porta a concloure que en realitat molts programes que tenen impacte no han estat identificats com a tals.

6. Bibliografia

Addabbo, T., Lanzi, D. i Picchio, A (2004): “On sustainable human development: gender auditing in a capability approach”. *Materiali di Discussione del Dipartimento di Economia Politica dell’ Università di Modena*. Mòdena.

Andía, B. i Beltrán, A. (2003): *Documento metodológico sobre el análisis del presupuesto público con enfoque de género. Sistematización de las experiencias en la Región andina*. UNIFEM-Región andina.

Budlender, D. (1999): “The South African Women’s Budget Initiative”. *Paper prepared for workshop on Pro-poor, gender and environment-sensitive budgets*. Nova York.

Budlender, D., Elson, D., Hewitt, G. i Mukhopadhyay, T. (2002): *Gender budgets make cents. Understanding gender responsive budgets*. Commonwealth Secretariat.

Budlender, D. i Hewitt, G. (2002): *Gender budgets make more cents. Country studies and good practice*. Commonwealth Secretariat.

Budlender, D., Sharp, R. (1998): *Cómo hacer análisis de género en los presupuestos: Prácticas e investigaciones contemporáneas*. Commonwealth Secretariat i Australian Agency for International Development.

Consell d’Europa (2005): *Gender budgeting. Final report of the group of specialists on gender budgeting*.

Elson, D. (1999a): *Gender budget initiative. Background papers*. Commonwealth Secretariat.

Elson, D. (1999b): *Gender budget initiative tools*. Commonwealth Secretariat

Generalitat de Catalunya (2006, 2007 i 2008): *Memòries de programes dels Pressupostos de la Generalitat de Catalunya. Volum I i II*.

Judd, K. (2002): *Gender budget initiatives. Strategies, concepts and experiences. (Papers from conference Strengthening economic and financial governance through gender responsive budgeting)*. UNIFEM, Commonwealth Secretariat, IDRC.

Junta de Andalucía (2006, 2007 i 2008). *Informe de evaluación de impacto de género del presupuesto de la Comunidad Autónoma de Andalucía*.

McKay, A. i Fitzgerald, R. (2003): *Manual. Presupuestos sensibles al género en la comunidad autónoma del País Vasco*. Vitòria.

Rake, K. (2002): “Gender budgets: The experience of the UK’s Women’s Budget Group”. *Paper prepared for the conference Gender balance-equal finance*. Basilea.

Rodríguez, N. (2006): *Pressupostos de gènere*. Institut Català de les Dones, Generalitat de Catalunya.

Schmitz, C. (2006): *Now it's about the money. Final project report 2004-2006*. Consell Nòrdic de Ministres.

Sharp, R. (2003): *Presupuestos para la equidad: Iniciativas de presupuestos de género en el marco de la presupuestación orientada al desempeño*. UNIFEM.

UNIFEM (2001): *Gender budget initiatives* [brochure]. UNIFEM, Commonwealth Secretariat, IDRC.

Weinmann, U. (2007): "Implementation of gender budgeting in the Federal State of Berlin". In *II Andalusian conference on economy and budgeting with a gender perspective*. Màlaga.

P